

Медіа у родині

● Медіавиховання в повсякденному житті

Зміст

Використання медіа дітьми та підлітками	3
Медіавиховання у родині	5
Пошук інформації та аналіз джерел	7
Коротко: 5 порад для медіавиховання	13
Додаткові джерела інформації та допомоги	16

Використання медіа дітьми та підлітками

Доступ і значення

Діти та підлітки користуються цифровими медіа частіше та впевненіше, ніж їхні батьки. У більшості домогосподарств є багато технічних пристроїв, таких як смартфони, ігрові консолі, ноутбуки, телевізори та планшети.^[1] Це означає, що навіть молодші діти дуже рано отримують доступ до цифрових медіа та різноманітних медіапродуктів. Часто вони швидко захоплюються яскравим і різноманітним світом медіа.

Значення медіа у повсякденному житті

У повсякденному житті залишилося зовсім небагато ситуацій, коли не використовуються медіа. Діти та підлітки грають, спілкуються в чатах, шукають інформацію в інтернеті. За допомогою смартфонів вони слухають музику, фотографують і знімають власні відео, які потім завантажують на соціальні платформи, такі як Instagram або TikTok. Фільми та серіали теж більше не дивляться лише по телевізору – їх переглядають онлайн на YouTube, у медіабібліотеках або через стрімінгові сервіси, як-от Netflix чи Amazon Prime.

93%

мають власний смартфон.

96%

надають перевагу виходу в Інтернет саме зі смартфона.

90%

користуються Інтернетом щодня.

У середньому підлітки віком від 12 до 19 років проводять в інтернеті 201 хвилину щодня (більше трьох годин). Крім розважального використання, дедалі частіше шкільні завдання теж виконуються в цифровому форматі – наприклад, домашні завдання онлайн, спілкування через відеоконференції або пошук інформації в інтернеті.^[1]

Медіаспоживання дітей залежить не лише від доступних медіаресурсів та соціального оточення, а й від рівня розвитку самої дитини. На те, які медіа обирають діти та підлітки і як саме ними користуються, впливають їхні уподобання, інтереси та попередній досвід. Крім того, певні навички також важливі для використання медіа. Такі навички можуть відрізнятися залежно від віку та рівня розвитку дитини, наприклад, уміння розпізнавати та розуміти інформацію або справлятися з емоціями.

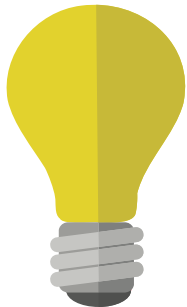
Медіавиховання у родині

Оскільки цифрові медіа займають важливе місце в повсякденному житті дітей та підлітків, медіаосвіта в сім'ї набуває важливого значення. Це стосується як рольової функції батьків, які мусять подавати приклад, так і спільних домовленостей щодо правил користування медіа у родині. У відео з відповідями на часті запитання «Медіа в родині – медіавиховання в повсякденному житті» ви знайдете поради та відповіді на типові питання батьків з цієї теми.

FAQ-відео «Медіа в родині – медіавиховання у повсякденному житті»

➔ до FAQ-відео

Інші корисні поради з медіавиховання в родині

Усвідомте причини власного використання медіа

Час від часу замислюйтеся, в яких ситуаціях та з якою метою ви або члени вашої родини користуються певними медіа чи медіаплатформами. Це допоможе усвідомити й оцінити причини користування медіа. Ви переслідуєте конкретну мету чи просто намагаєтеся заповнити нудьгу? Якщо друге – вам також точно спаде на думку якийсь альтернативне заняття для всієї сім'ї. Пам'ятайте: навіть у медіаспоживанні ви залишаєтеся прикладом для своєї дитини.

Зменшуйте стрес

Користування медіа може також виснажувати. Постійна доступність та велика кількість повідомлень, наприклад, у групових чатах, можуть викликати стрес. Щоб зменшити напруження, варто читати лише ті повідомлення, які дійсно вас цікавлять. Якщо це складно або інформаційний потік стає надто нав'язливим, можна тимчасово вимкнути сповіщення в окремих чатах чи навіть вийти з групи. Прислухайтеся до власного самопочуття та навчайте такому ставленню і вашу дитину.

Уникайте пасток часу та встановлюйте межі

Час, проведений із медіа, часто спливає непомітно. Заздалегідь подумайте разом, скільки часу буде відведено на ігри, «блукання» в Інтернеті чи перегляд телевізора. Наполягайте, щоб усі члени родини дотримувалися встановленого ліміту. Заборони, як правило, не ефективні, але ви повинні встановити чіткі межі. Корисним може стати, наприклад, спільне укладання договору про користування медіа, який підпишуть усі члени сім'ї: ➔ www.mediennutzungsvertrag.de

Використовуйте медіа разом

Разом — цікавіше. Спробуйте разом із дитиною нові онлайн-ігри чи дозвольте їй показати вам найсвіжіші тренди в соцмережах. Спільні «медіапригоди» об'єднують родину. А ще це допомагає залишатися в діалозі: дитині буде легше ділитися з вами як позитивними, так і неприємними медіадосвідами.

Пропонуйте альтернативу

Зустрічі з іншими людьми, спільний сміх і активне дозвілля — свідомо організовуйте дозвілля та повсякденне сімейне життя без медіа та залишайте смартфон у кишені.

Пошук інформації та аналіз джерел

Як діти та підлітки шукають інформацію?

Чи то для навчання, чи у вільний час — коли діти та підлітки шукають інформацію з певної теми, найчастіше вони спершу користуються пошуковими системами, наприклад, Google. Однак джерелами інформації для них також можуть бути відеоплатформи, як-от YouTube чи TikTok, онлайн-енциклопедії, як Wikipedia, або соцмережі, як Instagram чи Snapchat.

Знайти інформацію на певну тему на перший погляд здається дуже просто. Проте не вся інформація та джерела правильні й надійні.

Тому дітям та підліткам спершу треба навчитися правильно шукати, знаходити та оцінювати інформацію в інтернеті.

59 %

довіряють онлайн-новинам від авторитетних медіа, наприклад, ARD, Spiegel тощо.

46 %

довіряють друкованим щоденним або тижневим газетам.

45 %

довіряють новинам по телебаченню.

Достовірність новин

Починаючи приблизно з 14 років, підлітки, як правило, дедалі частіше користуються онлайн-ресурсами телевізійних чи радіостанцій, онлайн-газет та журналів або спеціальних новинних застосунків.^[1] Коли йдеться про актуальні події чи новини, найчастіше підлітки довіряють авторитетним онлайн-медіа.^[2]

Соціальні мережі, такі як Instagram, Twitter або Facebook, знаходяться в кінці списку за рівнем довіри до них.^[2] Багато підлітків усвідомлюють проблеми цих платформ, наприклад, що у соцмережах будь-хто може опублікувати будь-

що, а часто представлені саме думки, а не факти. Тому підлітки частіше ставляться до таких дописів критично та більше довіряють традиційним медіа.

Тож для достовірності особливо важливо вміти розрізняти серйозні та несерйозні джерела. Адже діти та підлітки в інтернеті, а особливо в соцмережах, можуть випадково, а отже без підготовки натрапити на фейкові новини або теорії змови.

Що таке фейкові новини?

Термін Fake News походить від англійських слів «Fake» (підробка) та «News» (повідомлення/новини).

Фейкові новини, тобто сфабриковані новини, це

- тексти, зображення, аудіо- чи відеоматеріали,
- навмисно вигадані, змінені або маніпулятивні,
- поширені переважно в інтернеті та соцмережах,
- з метою навмисного введення в оману, заподіяння шкоди суспільству,
- або отримання фінансової вигоди.^[3]

Коли інформація є достовірною?

Саме діти та підлітки часто звертаються до онлайн-джерел, не перевіряючи їхню достовірність. Ось кілька порад, які допоможуть правильно оцінити інформацію або джерело:

● Походження та авторство: Хто опублікував інформацію?

Хто саме пише на сайті? Який досвід має ця людина? Це приватна особа чи організація, наприклад, науково-дослідний інститут або компанія? Чи вказані контактні дані або вихідні дані (Impressum)? Якщо таких даних немає – це може бути ознакою ненадійного джерела.

Порада: наявність Impressum для веб-сайтів, розташованих у Німеччині, обов'язкова за винятком випадків, коли це веб-сайт лише для особистих або сімейних цілей.

● Порівнюйте інформацію та перевіряйте факти

Чи є подібна інформація в інших джерелах? Як вона там подана? Якщо новина, наприклад, надійшла через месенджер, спробуйте знайти її через пошуковик. Так можна знайти її походження. Першоджерела важливі для виявлення підроблених скріншотів заголовків або газетних статей.

За допомогою зворотного пошуку зображень, таких як

➔ www.tineye.com, ви можете перевірити, звідки було взято зображення і чи не було воно, наприклад, відредаговане. Це також дозволяє розпізнати, чи не було фото вирвано з оригінального контексту і чи не належить воно до зовсім іншої теми.

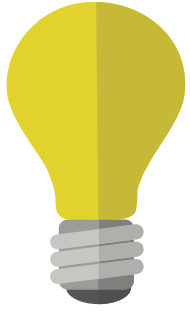
● **Перевіряйте актуальність, оформлення та помилки**

Наскільки актуальний сайт? Від якої дати інформація? Чи регулярно вона оновлюється? Чи є «мертві» посилання, які не працюють? Стиль написання також говорить про його достовірність – чи текст дуже емоційний, сенсаційний, необ'єктивний? Чи викликає він, наприклад, злість, шок? Чи є орфографічні помилки? Чи використовуються надто драматичні фотографії, що не зовсім відповідають змісту?

Зверніть увагу: Ми працюємо в медіа-середовищі, яке пропонує безліч різних джерел інформації. У Німеччині закон про пресу та кодекс преси визначають важливі стандарти журналістської належної обачності. Це означає, що журналісти можуть публікувати новини лише тоді, коли вони перевірили, звідки надійшла інформація, чи є вона правдивою і чи може бути підтверджена кількома незалежними джерелами.^[4] Інформацію також не можна скорочувати, подавати в іншому контексті або неналежним чином надавати їй ваги.^[5]

Практичні поради з пошуку інформації та розпізнавання фейкових новин

Формування власної думки

Мати власну думку означає формувати своє ставлення до певної теми або події за допомогою інформації з медіа, наприклад, через телерепортажі або газетні статті. Процес формування думки ніколи не завершується, адже завжди можуть з'являтися нові факти та дані. Тому варто час від часу переглядати та переосмислювати власну точку зору. Формування думки у дітей відбувається насамперед у сім'ї. Батьки з самого початку є прикладом для наслідування. У підлітковому віці вирішальну роль у формуванні думок відіграють, наприклад, друзі, а дедалі частіше й інфлюенсери в соціальних мережах.

Бути критичним

Пошукові системи відбирають результати цілеспрямовано та вибірково. Часто деякі посилання оплачуються, і тому з'являються серед перших результатів. Деякі сайти, як-от Wikipedia, є відкритими платформами, де будь-хто може опублікувати або змінити існуючі матеріали. Знання про те, як саме інформація потрапляє в інтернет, може допомогти вашій дитині краще оцінювати та критично ставитися до результатів пошуку та отриманої інформації. Особливо відеоматеріали в соціальних мережах часто можуть бути дуже скороченими або вирваними з контексту. Тут важливо перевірити контекст, у якому були зроблені заяви, і хто з якою метою їх поширює.

Шукати альтернативи

Для всебічного дослідження одного джерела недостатньо. Не варто довіряти першій-ліпшій інформації – шукайте й порівнюйте інші відомості та джерела. Можна використовувати різні пошукові системи, ознайомитися з різними вебсайтами або також звернутися до аналогових джерел, таких як книги чи журнали, щоб глибше вивчити тему.

Говорити про фейкові новини

Поговоріть зі своєю дитиною на тему фейкових новин і поясніть, що стоїть за цим поняттям. Що таке фейкові новини найкраще можна пояснити за допомогою терміну «брехня». Через інтернет та пристрої з доступом до мережі вони можуть поширюватися дуже швидко.

Не пересилати інформацію бездумно

Через соцмережі, такі як TikTok або WhatsApp, часто обмінюються новинами та інформацією. Поясніть дитині, що не варто автоматично пересилати всю отриману інформацію, а в разі сумнівів – краще видалити підозрілий контент. Адже неправдиві або фейкові новини можуть надходити навіть від друзів, які самі отримали їх і переслали далі, не перевіривши достовірність.

Вказувати іншим на поширені фейкові новини

Якщо ви дізналися, що ваша дитина отримала фейкові новини від іншої людини, слід напряду звернутися до цього користувача/користувачки. Таким чином можна зупинити подальше поширення подібного контенту, особливо якщо він був розповсюджений без злого умислу або без попередньої перевірки. Про фейкові новини, які публічно поширюються в соціальних мережах, слід повідомляти адміністрації платформи, щоб їх могли позначити як неправдиві.

Коротко: 5 порад для медіавиховання

1. Захищати та бути прикладом

Медіа є частиною життя дітей та підлітків. Однак правильному та відповідальному поведженню з медіа потрібно ще навчитися.

Те, як діти використовують медіа та спілкуються через них, визначається соціальним оточенням. Заборони зазвичай не приносять бажаного результату, оскільки вони роблять медіа та їхній контент ще більш привабливими. Натомість діти та підлітки потребують відповідного їхньому віку супроводу та захисту, але передусім – хороших прикладів медіа-використання. Оскільки медіаосвіта здебільшого відбувається саме в сім'ї, батьки повинні подавати гарний приклад і час від часу замислюватися над тим, як вони самі користуються медіа.

2. Разом встановлювати правила та обговорювати використання медіа

Батькам варто подумати, яку роль медіа відіграють у їхній родині та як вони хочуть з ними поводитися. Правила використання медіа слід розробляти разом із дітьми та спільно дотримуватися їх.

Таким чином діти та підлітки зможуть навчитися самостійно дотримуватися обмеженого часу використання.

Однак надто суворі обмеження часу не завжди є

доцільними: використовуючи, наприклад,

ліміти часу, дитина зможе завершити

комп'ютерну гру в зручному

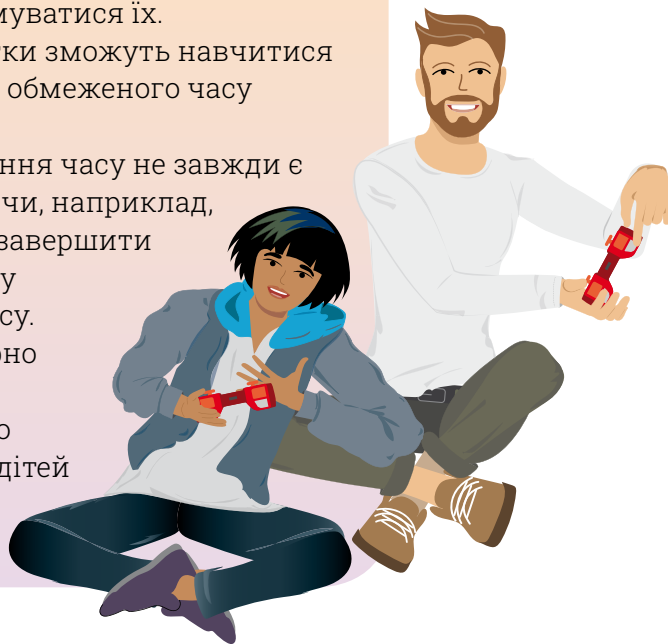
місці, не втрачаючи прогресу.

Крім того, важливо регулярно

переглядати встановлені

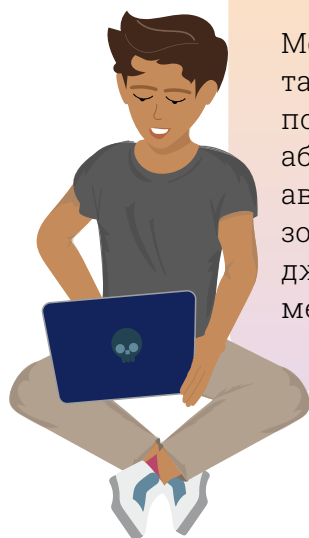
правила та адаптувати їх до

поточних інтересів і знань дітей та підлітків.

3. Пояснювати та давати орієнтири

Медіа мають велику привабливість для дітей та підлітків. Проте можливі ризики (наприклад, покупки в додатках чи приховані витрати) або наслідки їхніх дій (наприклад, порушення авторського права чи права особистості) вони часно зовсім не усвідомлюють. Тому бесіди про медіа, джерела та взаємозв'язки є дуже важливими для медіавиховання в родині.

4. Сприяти компетентному (медіа-)поводженню

Чим старшими стають діти та підлітки, тим більше вони хочуть самостійно обирати контент та формати. Щоб вони могли приймати хороші та відповідальні рішення, їм з самого початку потрібен компетентний супровід. Батькам слід говорити з дитиною про надійні джерела та вебсайти, яким можна довіряти. Також важливо навчити дитину, відповідно до її віку, як поводитися в ситуаціях, коли контент її перевантажує, та як себе захистити від медіаконтенту, що викликає тривогу чи дискомфорт.

5. Слухати та надавати підтримку

Діти та підлітки використовують медіа також як спосіб дистанціюватися від дорослих. Як наслідок, вони також стикаються з контентом, жанрами та форматами за межами сім'ї, які можуть їх приголомшити. Може трапитися так, що діти, навіть дотримуючись спільно встановлених правил, випадково натраплять на контент, що викликає у них тривогу або збентеження. В такому випадку саме батьки залишаються важливими особами, до яких можна звернутися, щоб опрацювати отриманий досвід. Батьки повинні завжди мати відкрите ставлення до розмов та реагувати з розумінням.

Додаткова інформація та допомога

Примітка: Наведені нижче інтернет-сторінки містять посилання на німецькомовні консультаційні служби та пропозиції допомоги. Зазвичай автоматичний переклад цих сторінок іншими мовами можна здійснити через налаштування браузера (наприклад, у Chrome) або за допомогою розширень браузера (так званих аддонів). Альтернативно можна ввести адресу потрібної сторінки в онлайн-перекладач (наприклад, Google Translate), який перекладе сторінку бажаною мовою.

Консультаційні служби та пропозиції допомоги

Bundeskonzferenz für Erziehungsberatung e. V.

Професійна спілка з виховного та сімейного консультування пропонує онлайн-консультації для ➔ **підлітків** та для ➔ **батьків**. Пропозиція включає, наприклад, обмін досвідом з однолітками у форумах чи групових чатах або професійну консультацію від фахівців.

FLIMMO – Elternratgeber für TV, Streaming & YouTube

Батьківський poradnik ➔ **FLIMMO** допомагає батькам зорієнтуватися в широкому спектрі пропозицій і зробити вибір відповідно до віку дитини. Онлайн-пропозиція містить поради, оцінки та рекомендації щодо відповідних віку пропозицій для дітей і підлітків на телебаченні, стрімінгу, YouTube, а також у кіно.

Juuuport

➔ **Juuuport** — це загальнонаціональна онлайн-консультаційна служба від молоді для молоді. Тут ви знайдете допомогу з різних тем і проблем, пов'язаних з Інтернетом. Волонтери (підлітки та молодь) допомагають одноліткам з онлайн-проблемами, такими як кібермобінг, стрес у соціальних мережах, зловживання даними, надмірне використання медіа або фейкові новини.

Medien kindersicher

Онлайн-портал ➔ **Medien kindersicher** (Безпечні медіа для дітей) інформує батьків про технічні засоби захисту для різних пристроїв, операційних систем, сервісів та додатків і пропонує покрокові інструкції для конкретних налаштувань безпеки. Medien-kindersicher.de — це проект медіаорганів федеральних земель Бремен, Баден-Вюртемберг, Мекленбург-Передня Померанія та Рейнланд-Пфальц, а також ініціативи klicksafe.

Інформаційні ресурси

Ins-netz-gehen

➔ **www.ins-netz-gehen.de**

Сайт пропонує інформацію, поради, тести та можливості для консультацій для підлітків з теми користування медіа та розвитку медіаграмотності.

klicksafe

➔ **www.klicksafe.de**

Ініціатива ЄС klicksafe має на меті сприяти розвитку онлайн-компетентності серед людей та підтримувати їх у відповідальному й критичному користуванні інтернетом. Тут батьки знайдуть багато порад, зокрема щодо медіавиховання.

SCHAU HIN! Was Dein Kind mit Medien macht

➔ www.schau-hin.info

На цьому сайті батьки знайдуть, зокрема, поради щодо використання медіа та рекомендації щодо часу користування медіа для дітей різного віку.

джерела

- [1] Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest: JIM-Studie 2024 (Медіапедагогічне дослідницьке об'єднання Південного Заходу: Дослідження JIM 2024).
Інтернет: https://mpfs.de/app/uploads/2024/11/JIM_2024_PDF_barrierearm.pdf
[Дата доступу: 10.07.2025]
- [2] Postbank Jugend-Digitalstudie 2020: Social-Media-Nutzung (Postbank Youth Digital Study 2020: Використання соціальних мереж).
Інтернет: <https://www.presseportal.de/pm/6586/4656613> [Дата доступу: 10.07.2025]
- [3] Landesmedienzentrum Baden-Württemberg: Was sind Fake News? (Медіацентр федеральної землі Баден-Вюртемберг: Що таке фейкові новини?).
Інтернет: <https://www.lmz-bw.de/medienbildung/themen-von-f-bis-z/hatespeech-und-fake-news/fake-news/was-sind-fake-news/> [Дата доступу: 10.07.2025]
- [4] Presserat: Pressekodex – Ethische Standards für den Journalismus (Пресрада: Прескодекс – Етичні стандарти журналістики).
Інтернет: https://www.presserat.de/pressekodex.html?file=files/presserat/dokumente/pressekodex/Presse-kodex_Leitsaetze_RL12.1.pdf [Дата доступу: 10.07.2025]
- [5] tat:funk: Journalistische Ethik (tat:funk: Журналістська етика).
Інтернет: www.tatfunk.de/index.php?id=252 [Дата доступу: 10.07.2025]

Вихідні дані

Концепція: BLM Stiftung Medienpädagogik Bayern

Редакція скороченого видання німецькомовного матеріалу: Анналена Бушоф, Амелі Гофман (Annalena Bushoff, Amelie Hofmann) (BLM Stiftung Medienpädagogik Bayern)

Переклад скороченого видання: Яніна Ліпські (Yanina Lipski)

Редакція німецькомовного матеріалу: BLM Stiftung Medienpädagogik Bayern

Верстка і макет: Вербхаус, Георг Ланге (Werbhaus, Georg Lange)

Джерело зображення: Петер Вебер графічний дизайн (Peter Weber Grafikdesign)

Створені матеріали частково базуються на вже існуючих матеріалах Баварського «посвідчення медіа-водія» (Medienführerschein Bayern) за підтримки Баварської державної канцелярії (Bayerische Staatskanzlei):

Для 1–2 класів: «Реклама викликає бажання: як розпізнати та зрозуміти рекламу» (автор: проф. д-р. Барбара Брүннінг);

Для 3–4 класів: «Образ чи реальність? Як аналізувати та розцінювати послання в рекламних роликах» (автори: Марк Дьорферт, Аня Монц, Штефані Ререр);

Галузь спеціальної педагогічної підтримки: «Геймінг, залипання в ігри, гра на перемогу: як ставитися критично до цифрових ігор та користуватися ними з усвідомленням відповідальності» (автор: Аннетте Пола); «Ставити вподобайки, створювати пости та ділитися контентом із користувачами: критичне ставлення до сервісів соціальних мереж та безпечне користування ними» (автор: Сельма Бранд);

Для 5–7 класів: «Я в мережі — частина I: Захист власних даних та відповідальне поведіння із зображеннями» (автор: д-р Крістіна Хопф); «Факт чи фейк? Як перевіряти та оцінювати достовірність онлайн-джерел» (автор: Штефані Рак); «Мої медіа-зірки: як зрозуміти та критично ставитися до стратегій інсценування» (автор: Кім Бек);

Для 8–9 класів: «В інформаційних джунглях: як розуміти та критично розглядати процеси формування поглядів» (автори: д-р Олаф Зельг, д-р Ахім Хакенберг); «Я — автор: знання та рефлексія авторських прав» (автор: д-р Крістіна Хопф); «Продукт шукає покупця: аналіз реклами та рефлексія споживання» (автори: Крістіне Шульц, Ундіне Грібель, Аня Монц).

1-е видання, Мюнхен, 2025

Німецькомовний матеріал: 1-е видання, Мюнхен, 2022

Copyright: BLM Stiftung Medienpädagogik Bayern

Усі права захищені.

Розробка матеріалів здійснювалася у рамках «Цифрової школи майбутнього» („Digitale Schule der Zukunft“) за підтримки Баварського державного міністерства освіти та культури (Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus).

Bayerisches Staatsministerium für
Unterricht und Kultus

Зазначається, що всі дані, незважаючи на ретельну обробку, надаються без гарантії, і відповідальність упорядника та авторів виключена.